

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Київський національний університет театру, кіно і телебачення
імені І.К. Карпенка-Карого
Бурятський державний університет
Пермський державний університет

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СОЦІОГУМАНІТАРНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Збірник матеріалів II Міжнародної науково-теоретичної конференції

від 17 грудня 2009 року

*За загальною редакцією
професора П.Ю. Сауха*

Житомир
Видавництво ЖДУ імені Івана Франка
2009

УДК 316.647.5+172.3
ББК 60.524.251+60.027+60.028.13
Т 52

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка, протокол № 4 від 23 жовтня 2009 року

Редакційна колегія:

Саух П.Ю., доктор філософських наук, професор (керівник);
Герасимчук А.А., доктор філософських наук, професор;
Поліщук О.П., доктор філософських наук; професор кафедри;
Козловець М.А., кандидат філософських наук, доцент;
Ковтун Н.М., кандидат філософських наук;
Слюсар В.М., кандидат філософських наук.

Рецензенти:

Муляр В.І., доктор філософських наук, професор ЖДТУ;
Швидак О.М., доктор історичних наук, професор ЖДУ імені Івана Франка;
Староконь Є.Г., кандидат психологічних наук, доцент ЖВІ НАУ.

Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності:
Т 52 **II Міжнародна науково-теоретична конференція (17 грудня 2009 року):**
зб. матеріалів / за заг. ред. Сауха П.Ю. – Житомир: Видавничий центр
ЖДУ імені Івана Франка, 2009. – 324 с.

У матеріалах конференції розглядаються основні аспекти філософського осмислення феномена толерантності: розкривається функціонування поняття "толерантності" у філософській, соціологічній, культурологічній, релігієзнавчій, педагогічній літературі; з'ясовуються форми та механізми проявів толерантності у сферах політичної, соціальної, культурної, релігійної, етнічної, національної, екологічної буттєвості людини; осмислюється толерантність у межах міжкультурної і внутрішньо-культурної комунікації; з'ясовуються особливості функціонування толерантності в умовах полікультурності українського суспільства.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

УДК 316.647.5+172.3
ББК 60.524.251+60.027+60.028,13

© Колектив авторів, 2009

должно настоятельно воспитывать у людей толерантность, внедрять ее ценности во все сферы своей жизнедеятельности. Без выработки взаимной терпимости, сталкивающиеся цивилизации, нации, социальные группы, отдельные люди могут просто истребить друг друга. Единство и целостность человечества предполагает принятие общих ценностных предпосылок. Без них любое взаимодействие будет неизбежно приводить к конфликтам, ибо противоречие по своей системе ценностей отталкивает людей друг от друга, не дают возможности взаимопонимания (Е. Касьянова).

Микола Стадник,
доктор філософських наук,
професор
(Житомирський державний
університет імені Івана Франка)

Екодемографічні процеси і толерантність української спільноти

1. Життя і розвиток нашого суспільства, як і будь-якої іншої спільноти, визначається процесом пошуку розширення можливостей вибору. Ці можливості можуть мати надзвичайно широкий з одного боку діапазон і тенденцію до постійних змін, з іншого вимагають толерантності у їх реалізації. Проте на всіх стадіях існування визначальними для розвитку суспільства є три основних параметри:

- можливість людей прожити довге життя, підтримуючи при цьому добрий стан здоров'я;
- можливість здобути необхідний рівень освіти;
- можливість доступу до засобів існування, що забезпечують гідний життєвий рівень.

За відсутності реалізації цих базових можливостей всі інші стають для громадян просто недосяжними і несуттєвими. Саме тому для оцінювання рівня людського розвитку в першу чергу аналізують ці фундаментальні параметри.

2. Програмою розвитку ООН для оцінки розвитку будь-якого суспільства широко використовують показник індексу людського розвитку (ІЛР), що обчислюється за трьома базовими показниками:

- індекс тривалості життя;
- індекс досягнутого рівня освіти;
- індекс реального валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення, скоригований через паритети купівельної спроможності (ПКС).

За показником ІЛР в останні роки Україна перебуває в зоні 80—100 місця у світі, разом зі слаборозвиненими країнами африканського та азійського континентів, що свідчить про наявність у нашому суспільстві цілого комплексу надзвичайно важливих невирішених проблем.

3. Першою болючою проблемою для України є тенденція до постійного зниження індексу тривалості життя. Цей процес прямо пов'язаний зі станом навколишнього середовища, в якому ми живемо. Адже стан нашого здоров'я майже повністю залежить від того, яким повітрям ми дихаємо, яку воду п'ємо і якими продуктами харчуємося. На жаль, в Україні, як і в усьому світі, з року в рік відбувається постійне погіршення екологічного стану, що негативним чином впливає на здоров'я нашого народу.

4. Основною причиною погіршення стану довкілля є все більше техногенне навантаження на природу. Промислові підприємства, агропромисловий комплекс, транспорт постійно збільшують шкідливі викиди в атмосферу, забруднюють ріки, отруюють землю. Природа вже не

може самостійно нейтралізувати всю отруту, яка накопичилася в Україні у величезних кількостях.

Нині загальна маса накопичених на території нашої країни відходів, що зберігаються у поверхневих сховищах, вже перевищила 25 мільярдів тонн. Основними центрами утворення відходів стали підприємства гірничопромислового, хімічно-металургійного, машинобудівного, паливно-енергетичного, будівельного, целюлозно-паперового і агропромислового комплексів. Загальний обсяг утворення відходів цими та іншими забруднювачами становить 700-720 мільйонів тонн на рік. Тобто сьогодні на кожного мешканця нашої держави припадає більше 500 тонн відходів і щороку ці гори сміття збільшуються ще на 14—15 тонн. Виходить, що сміттям ми забезпечили своїх нащадків на сотні років уперед.

Ще більше ускладнює цю ситуацію те, що велика частина відходів має токсичний і радіоактивний характер. Основна маса токсичних відходів утворюється та зосереджується у Дніпропетровській (накопичено більше 2 мільярдів тонн, щорічний приріст — 70 мільйонів тонн) та Донецькій (накопичено близько 2 мільярдів тонн, щорічний приріст — 50 мільйонів тонн) областях, що становить 93% від загальної кількості на всій території країни. Знешкоджується ж не більше 0,1% токсичних відходів. Дуже низьким (близько 5%) є рівень використання відходів у хімічній промисловості — решта 95% токсичного сміття накопичується на відкритих звалищах, у відвалах, відстійниках або прямо зливається до річок. Таким чином, на кожного з нас у середньому припадає не менше 90 тонн токсичних відходів, навіть один кілограм яких може зруйнувати здоров'я людини.

5. На території України розташовано понад 8000 різних установ та організацій, діяльність яких призводить до утворення радіоактивних відходів (РАВ). На всіх атомних електростанціях нині зберігається близько

70 000 кубічних метрів РАВ. Урановидобувна і переробна промисловість накопичила 65,5 мільйона тонн радіоактивних відходів. Та рекордсменом з радіоактивного забруднення стала Чорнобильська АЕС, у зоні відчуження якої зосереджено більш ніж 1,1 мільярда кубічних метрів РАВ.

Якщо зберігання радіоактивних та токсичних відходів хоча б відносно контролюється державою, то для централізованого зберігання і видалення всіх інших відходів у переважній більшості областей України просто немає полігонів. Домінуюча частка відходів (до 80%) нині спрямовується у поверхневі сховища, а все, що залишається, звалюється до неорганізованих сховищ. При цьому лише близько 30% полігонів і звалищ обладнано спостережними свердловинами, за допомогою яких можна контролювати рівень проникнення забруднення в ґрунт та ґрунтові води. Всі інші сховища абсолютно неконтрольовані.

6. Додає негативного впливу на екологічний стан морів і промисловість. Так, основним джерелом екологічного неблагополуччя Азовського моря є Маріуполь — великий промисловий центр із його металургійним та коксохімічним виробництвом і великим морським портом. Один тільки металургійний комбінат "Азовсталь" для своїх технологічних потреб щорічно забирає з Азовського моря близько 1 кубічного кілометра морської води — це при тому, що загальний об'єм води в цьому морі становить 360 кубічних кілометрів. Майже чверть (близько 250 мільйонів кубічних метрів) використаної води скидається назад у море сильно забрудненою з перевищенням норм вмісту нафтопродуктів — у 2,4 разу, солей заліза — у 5—10 разів, солей цинку, кобальту, міді, свинцю — у 2—8 разів. За таких обсягів використання води щорічно зі стічними водами до моря потрапляють десятки тонн нафтопродуктів, тисячі тонн завислих речовин та десятки тонн важких металів.

7. Проблема правильного використання водних ресурсів посилюється для нас ще й тим, що Україна є однією з найменш забезпечених водою країн Європи. У розрахунку на одного жителя показник забезпеченості водою в Україні у 3—8 разів менший, ніж у наших найближчих сусідів. Нині річна забезпеченість водою в розрахунку на одного українця становить 1,1 тисячі кубічних метрів. Для порівняння, у Білорусі цей показник становить 3,3, в європейській частині Росії — 8,7, у Латвії — 6,1, а у, здавалося б, посушливій Австралії — 7,7 тисяч кубічних метрів на одного жителя. Оскільки за світовими стандартами країна з водними ресурсами менш як 1,5 тисячі кубічних метрів на одного мешканця вважається водонезабезпеченою, Україна повинна надзвичайно ощадливо і бережливо поводитися зі своїми небагатими водними ресурсами. Відчуває все більший техногенний вплив і наш повітряний простір. Причому досить часто забруднення повітря здійснюється не лише вітчизняними джерелами, а й розчиненими у хмарах забруднюючими речовинами, що мандрують в атмосфері на величезні відстані, перетинаючи кілька державних кордонів, перш ніж осядуть на землю кислотними дощами.

8. Найбрудніше повітря в промислових регіонах нашої держави — Запорізькій та Дніпропетровській областях, на Донбасі та Харківщині. В цих та багатьох інших промислових регіонах у повітрі ідентифікується до 16 поліциклічних ароматичних вуглеводнів, з них 8 канцерогенних. Вміст у повітрі канцерогенів зростає також за рахунок розвитку транспорту й мережі автомагістралей. Таким чином, особливо у великих містах, через дихальні шляхи до організму людини постійно надходить загрозлива кількість шкідливих речовин, здатних спричинити тяжкі захворювання.

9. Такі самі проблеми стоять і перед лісовим господарством України. Це при тому, що наша країна — одна з найменш лісистих у Європі. Частка лісового фонду в балансі земель у нас не перевищує 16% і становить близько 9,4 мільйона гектарів. Для порівняння, лісистість Італії

становить 21%, Франції — 28%, Німеччини — 29%. Лісова площа у розрахунку на одного жителя України становить лише 0,2 гектара, тоді як у Ілорусії цей показник перебуває на рівні 0,8 гектара, а в Росії — аж 8,5 гектара на одного жителя.

Ми повинні чітко усвідомити природу тих основних екодеструктивних процесів, що так негативно впливають на сьогодення українського суспільства. Лише дійшовши до першопричин негараздів, виправивши їх, ми зможемо забезпечити позитивний розвиток нашого народу, відновлюючи себе як одну з опор розвитку світової загальнолюдської цивілізації.

Наталія Якса,
*доктор педагогічних наук, доцент
(Таврійський національний
університет імені В.І. Вернадського)*

Толерантність у контексті ідей співробітництва

У контексті полікультурного виховання важливе значення має міжетнічна толерантність (Н. Платонова) – це активне, терпиме, нестереотипне, небайдуже ставлення до культури, мови, релігії, звичаїв, зовнішнього вигляду представників інших етносів, що передбачає такі способи поведінки у конфліктах, як компроміс і співробітництво. Це забезпечується впровадженням принципу діалогічності – наявності у процесі виховання міжетнічної толерантності, суб'єкт-суб'єктних відносин викладача і студентів, їх взаємної поваги, звернення до суб'єктного досвіду студентів, право кожної людини на власну точку зору, визнання рівноцінності різних думок суб'єктів.

Відтак, полікультурне виховання забезпечує: